

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА**

ВІЙСЬКОВИЙ ІНСТИТУТ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Заступник голови Приймальної комісії
проректор з наукової роботи

Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

професор

Ганна ТОЛСТАНОВА

ПРОГРАМА

**ДОДАТКОВОГО ВСТУПНОГО ВИПРОБУВАННЯ ДО АД'ЮНКТУРИ
ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ СЗ МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ
НА ЗДОБУТТЯ СТУПЕНЯ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ
(третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти)**

**ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ С СОЦІАЛЬНІ НАУКИ, ЖУРНАЛІСТИКА ТА
ІНФОРМАЦІЯ**

**ОСВІТНЬО-НАУКОВА ПРОГРАМА "МІЖНАРОДНІ ВІДНОСИНИ,
СУСПІЛЬНІ КОМУНІКАЦІЇ ТА РЕГІОНАЛЬНІ СТУДІЇ"**

УХВАЛЕНО

Вченою радою Військового інституту
Протокол від 15.05.2025, 511

Голова вченої ради Військового інституту

полковник

Борис ПОПКОВ

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

ПУНДА Юрій Васильович, доктор військових наук, снс, професор кафедри інформаційно-аналітичних технологій Військового інституту

ЖАРКОВ Яків Миколайович, кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри інформаційно-аналітичних технологій Військового інституту

(Обговорено на засіданні кафедри інформаційно-аналітичних технологій. Протокол від 14.04.2025, № 14)

ПОГОДЖЕНО:

Директор Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
доктор політичних наук, професор

Валерій КОПІЙКА

професор кафедри міжнародної інформації Навчально-наукового інституту міжнародних відносин
доктор політичних наук, професор

Ольга АНДРЕЄВА

ВСТУП

Додатковий вступний іспит може бути призначений вступникам, які вступають до аспірантури (ад'юнктури) з іншої галузі знань (спеціальності), ніж та, яка зазначена в їх дипломі магістра (спеціаліста)

Додатковий вступний іспит передує вступним іспитам з іноземної мови та спеціальності.

Програма додаткового іспиту відображає загальне коло кваліфікаційних вимог до теоретичних знань претендентів для вступу до ад'юнктури.

На основі цієї програми складається перелік питань додаткового іспиту і формуються екзаменаційні білети.

МІЖНАРОДНІ СИСТЕМИ ЯК ОБ'ЄКТ НАУКОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ЙОГО КОНЦЕПТУАЛЬНО ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ

Сутність системності та її основні характеристики. Міжнародні відносини крізь призму системності. Принципи системного аналізу явищ міжнародних відносин.

Дослідження міжнародних систем та їх організація. Типологія міжнародних систем. Динаміка міжнародних систем. Концепції організації міжнародних систем та теорії міжнародного порядку.

СТРУКТУРА І ФУНКЦІЇ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ, СТРУКТУРНІ РІВНІ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Структура і процес у міжнародній системі. Функції міжнародних систем. Стабільність та безпека міжнародних систем. Теорії міжнародного середовища.

Багаторівневість системи міжнародних відносин. Глобальний рівень системи міжнародних відносин. Регіональний рівень системи міжнародних відносин.

Двосторонній та транснаціональні рівні системи міжнародних відносин.

ІСТОРИЧНІ ФОРМИ СИСТЕМИ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Системний підхід до вивчення історії міжнародних відносин. Системність довестфальського світоустрою. Вестфальська система міжнародних відносин. Віденська система міжнародних відносин. Версальсько-Вашингтонська система міжнародних відносин. Ялтинсько-Потсдамський світоустрій.

Постбіполярна міжнародно-політична система. Перспективи створення сталої багатополлярної системи міжнародних відносин.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ В МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИНАХ

Глобалізація міжнародних відносин та наукове вивчення глобалізації. Зміст категорії глобалізація, основні парадигми глобалізації. Підходи до дослідження та виміри глобалізації. Історичні форми глобалізації міжнародних відносин.

Політичне прогнозування в умовах глобалізації. Об'єкти політичного прогнозування: трансформація. Методи політичного прогнозування: удосконалення. Політичні прогнози у постбіполярному світі.

СВІТОВА ПОЛІТИКА ТА ГЛОБАЛЬНЕ СУСПІЛЬСТВО

Феномен міжнародної політики. Міжнародні системи, світова політика та світовий порядок. Транснаціональні відносини.

Національний інтерес, національна сила як системні категорії міжнародних відносин. Національна державність в епоху глобалізації. Національний суверенітет. Трансформація національного суверенітету в умовах глобалізації.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ І ВЗАЄМОДІЯ ЦИВІЛІЗАЦІЙ

Цивілізаційний прогрес та глобалізація. Цивілізація як категорія глобального політичного аналізу. Модернізація як особлива форма цивілізаційного процесу. Стратегії та моделі глобальних взаємодій.

Економічна глобалізація, її сутність. Основні етапи й історичні типи економічної глобалізації. Міжнародна торгівля та глобальні ринки. Глобальна архітектура світової фінансової системи.

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО АНАЛІЗУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Особливості системного підходу до аналізу міжнародних відносин.

Міжнародна система. Інтегральність як одна з найважливіших характеристик системи. Елементи міжнародної системи. Середовище міжнародної системи. Функція системи як реакція на вплив середовища.

Структура міжнародної системи. Структурні виміри міжнародних систем: конфігурація співвідношення сил; ієрархія акторів; гомогенність та гетерогенність; внутрішній режим.

Рівні структури міждержавних відносин.

Закони функціонування та трансформації міжнародних систем.

ПІДХОДИ ДО ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ

Тридиційно-історичний підхід: переваги та недоліки. Особливості історико-соціологічного підходу до дослідження міжнародних систем. Р.Арон як один з засновників історико-соціологічного підходу.

Евристичний підхід до дослідження міжнародних систем. Абстрактні моделі міжнародних систем М.Каплана.

Змішаний підхід до дослідження міжнародних систем. Синтез історико-соціологічного та евристичного підходів до дослідження міжнародних систем. Історично послідовні міжнародні системи Р. Роузкранса та Е.Луарда. Емпіричний підхід.

ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК МІЖНАРОДНИХ СИСТЕМ

Міжнародна система як неформальна інституалізація співвідношення сил між державами в відповідному просторово-часовому контексті.

Довестфальський етап міжнародних відносин, його головні ознаки.

Вестфальська система міжнародних відносин: основні характеристики. Особливості віденської міжнародної системи.

Проблема перебудови міжнародних відносин після першої світової війни. Етапи розвитку Версальсько-Вашингтонської системи.

Головні характеристики Ялтинсько-Потсдамської системи міжнародних відносин.

СУЧАСНА МІЖНАРОДНА СИСТЕМА

Формування нової системи міжнародних відносин. Специфіка переходу від біполярної до сучасної міжнародної системи.

Структурно-функціональні атрибути сучасної міжнародної системи. Роль військового фактору. Економічна безпека.

Міжнародні організації як механізми регулювання міжнародних відносин.
Україна в сучасних міжнародних відносинах.

МІЖНАРОДНИЙ І СВІТОВИЙ ПОРЯДОК

Історична та соціально-політична обумовленість ідеї “світового порядку”. Поняття і зміст категорій “міжнародний” і “світовий” порядок. Критерії міжнародного і світового порядку. К.Ясперс про “правовий устрій світу через політичну форму”. Імператив “абсолютного суверенітету” С.Хоффмана. Проект моделей світового порядку. Внесок Римського клубу, ЮНЕСКО, Соцінтерну в розробку проблематики світового порядку.

Зміну у вертикальному, горизонтальному та функціональному вимірах міжнародного порядку. Ідея І.Галтунга про колективну самореалізацію під контролем світового керівництва. Концепції “глобального гуманізму” С.Мендловиця і М.Гуртова.

ЗАГАЛЬНОСВІТОВИЙ ПОЛІТИЧНИЙ ПРОЦЕС

Світовий політичний процес як наукова категорія і об’єктивна реальність. Світовий соціум і його складові. Сукупність змін політичних статусів. Функціональна єдність і протиріччя дій і взаємодій суб’єктів міжнародних відносин. Політична неоднорідність світу.

Рушійні сили і визначальні тенденції світового політичного процесу. Політична активність інституціональних об’єктів міжнародних відносин. Нова якість світового політичного процесу. Парадигми конфлікту і стабільності у світовій політиці. Мегатенденції на зламі тисячоліть.

ГЕОПОЛІТИКА, ГЕОПОЛІТИЧНІ ТЕОРІЇ ТА ШКОЛИ

Геополітика: поняття, джерела та предмет геополітики. Основні закони і категорії геополітики, методи геополітичної науки. Функції геополітики. Геополітичні епохи.

Основні ідеї та принципи класиків західної геополітики. "Органічна школа" Фрідріха Ратцеля. Рудольф Челлен - автор категорії "геополітика". Географічна вісь історії" Гелфор да Макиндера. Теорія "морської могутності" Альфреда Т. Мехена. Концепція "посібілізма" Відаля де ла Бланша. Ніколас Спайкмен - автор концепції Rimland. Карл Хаусхофер - автор теорії "континентального блоку".

Сучасні західні геополітичні теорії та школи Заходу. Геополітичні зміни в світі та атлантизм від Д.У.Мейніга до З.Бжезінського. Мондіалізм. Інші сучасні західні школи геополітики.

Російська школа геополітики. Євразійство в геополітиці. Геополітичні концепції російської історії. Ідея пасіонарності Л.Н. Гумільова. Спадкоємці ідей Л.М. Гумільова. Неоевразійство.

Порівняльний аналіз геополітики теллуократії та таласократії, шкіл атлантизму та мондіалізму, західних та євразійських геополітичних концепцій.

СУЧАСНІ ГЕОСТРАТЕГІЇ КЛЮЧОВИХ ДЕРЖАВ СВІТУ ТА ГЕОПОЛІТИЧНИЙ ПРОСТІР

Причини та геополітичні наслідки розпаду СРСР для Росії. Нова геополітична якість Росії в умовах глобалізації та її геостратегія.

Пострадянський простір і геополітика. Міжнародні відносини на пострадянському просторі. Інтеграційні процеси в Євразії і продовження дії

відцентрових сил в СНД. Геополітичні вектори в Середній Азії. Геополітичні вектори в Закавказзі. Геополітичний вибір Білорусі та Молдови.

Геополітичні процеси в Європі та геостратегія Євросоюзу. Місце та роль ЄС і європейських держав у геополітичній структурі сучасного світу. Європейська інтеграція як геополітичний процес. Геополітичні концепції в сучасній Європі. Трансатлантичне співробітництво. Геополітичний вибір України.

Глобальні геополітичні реалії і загальна характеристика геостратегії США. Американське бачення сучасного світопорядку. Лідерство і гегемонія. Регіональна геополітика США. Нинішні тренди геополітики і геостратегії США.

Нові геостратегічні взаємини США, колективного Заходу та сучасної Росії.

Південна Азія та Азіатсько-Тихоокеанський регіон у світовій геополітичній системі. Сучасна геостратегія Індії та міжнародні відносини в Південній Азії. Сучасна геостратегія Японії. Азіатсько-Тихоокеанський регіон - новий геополітичний центр сили.

Геополітика мусульманських країн та геостратегії на Близькому і Середньому Сході. Загальна характеристика ісламської цивілізації. Ідеологія ісламізму та політичний іслам. Геополітичний стан сучасного ісламського світу. Геостратегії Ірану, Туреччини та Саудівської Аравії в регіоні.

Північ і Південь: два світи. Африка у сучасній геостратегії великих держав. Зростаюча геополітична роль Латинської Америки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова:

1. Міжнародні системи і глобальний розвиток: підручник / Кер. авт. колективу О.А. Коппель; за ред. Л.В. Губерського, В.А. Манжолі. К.: Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2008. 606 с.

2. Мальський М., Мацяк М.М. Теорія міжнародних відносин: Підручник. 2-е вид., перероблене і доп. К.: Кобза, 2003. 528 с.

3. Цимбалістий В. Теорія міжнародних відносин: Навчальний посібник. Львів: Новий світ-2000, 210. 360 с.

Допоміжна:

1. Бебик В. М. Сучасна глобалістика: провідні концепції і модерна практика : навч. посіб. / В. М. Бебик, С. О. Шергін, Л. О. Дегтерьова. К., 2006. 208 с.

2. Геополітика: енциклопедія / за ред. Суліми Є. К.: Знання України, 2012. 919 с.

3. Дністрянський М. Геополітика: Навчальний посібник. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2011. 436 с.

4. Ігнат'єва Т. Геополітика України в категоріях і поняттях: минуле та сучасність: навч. посіб. для студентів вищ. навч. закл. спец. "Політологія", "Історія України" / Т. Ігнат'єва. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2015. 112 с.

5. Коппель О. Новий міжнародний порядок: структурні характеристики та особливості формування / О. Коппель, З. Кісільова // Актуальні проблеми міжнародних відносин. К., 2009. Вип. 87, ч. 2. С. 11–17.

6. Міжнародні відносини та світова політика: Підручник / Кер. авт. кол. В. Крушинський; за ред. В. Манжолі. К.: ВПЦ «Київський університет», 2010. 863 с.

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЗНАНЬ
на додатковому вступному іспиті до ад'юнктури

Оцінювання знань відбувається за двобальною шкалою: "зараховано" або "не зараховано".

У тому випадку, коли за додаткове вступне випробування вступник отримав оцінку "не зараховано", він не допускається до наступного вступного іспиту і позбавляється права брати участь у конкурсі.